

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER: LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Lokman TURAN*

Özet: İstanbul'daki dergâhları konu edinen pek çok eser yazılmıştır. Bunlardan biri de bugüne kadar bilinmeyen Hânkâh-nâme olup bu eser hakkında, ulaşabilen kaynaklarda herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Lutfî (ö.?), eserini Mü'min-zâde Ahmed Hasîb'in (ö. 1166/M.1752) Dergeh-nâmesi'ni örnek alarak telif etmiştir. Sebeb-i telif mahiyetinde bir giriş, dört fasıl ve hâtîme niteliğinde bir tarih manzumesinden meydana gelen eser, 152 beyittir. Çalışmamızda, transkripsiyonlu metnini hazırladığımız Hânkâh-nâme'nin edebî açıdan değerlendirmesi yapılmış, Hasîb'in Dergeh-nâme'sindeki tekkeler de dikkate alınarak eserdeki tekke adlarının karşılaştırmalı dizini oluşturulmuş ve bu tekkelerin İstanbul'daki yerleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, tekke, Lutfî, hânkâh, Hasîb, Hânkâh-nâme, mesnevi

An Unknown Work about Dergahs in Istanbul: Lutfî's Hânkâh-nâme

Abstract: Plentiful works have been authored dealing with dergahs (dervish convents) in Istanbul. One of these is Hânkâh-nâme which has remained in obscurity since now and no information has been found on accessible sources regarding this work. Lutfî (dd. ?) has written his work modeling it on Mü'min-zâde Ahmed Hasîb's (dd. 1166/1752 A.D.) Dergeh-nâme. The work comprising an introduction describing the purpose of the work, four chapters and dates section written in verse in the form of hâtîme (ending), has 152 couplets. In our study, a literary treatise was done on Hânkâh-nâme, the transcription of which we prepared; a cross index of the names of tekkes (dervish lodges) in the work was formed taking into account those in Hasîb's Dergeh-nâme and locations of such tekkes in Istanbul were identified.

Keywords: Istanbul, tekke, Lutfî, hânkâh, Hasîb, Hânkâh-nâme, masnawi

Giriş

İstanbul, her bakımdan olduğu gibi tasavvuf müesseselerinin merkezi olması bakımından da önemli bir şehirdir. Bazı kaynaklarda fetihten, tekke ve zâviyelerin

* Dr., Atatürk Üniversitesi.

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

30 Kasım 1341/M. 1926'da kapatılmasına kadar İstanbul'da 350-400 arasında değişen sayıda tekke bulunduğu kayıtlıdır.

Tasavvuf müesseselerine kimi zaman *tekke*, *dergâh*, *zâviye*, *ribât*, *kalenderhâne*, kimi zaman da *âsitan* veya *hânkâh* denmiştir. Tarikat mensuplarının oturup kalktıkları, zamanlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri, âyîn icra ettikleri bu mekânlar, Bektaşîler tarafından “pîr evi, makâm-ı pîr, âsitâne-i pîr” olarak adlandırılır. Tekke, Farsça “dayanma, dayanacak yer” anlamına gelen *tekyeden* bozmadır (Pakalın I, 1983: 730). Hânkâha bağlı olan kuruluşların büyüklerine *tekke*, küçüklerine *zâviye* adı verilirdi. Büyük tekkelere, yine Farsçadan alınmış olan ve aynı anlamı taşıyan *dergâh* da denilmektedir.

Tasavvuf müesseseleri olarak tekke ve dergâh mahiyetinde kullanılan *ribât* ve *kalenderhâne* adı verilen başka mekânlar da vardı. Başlangıçta sınır karakolu niteliği taşıyan *ribâtlar*, zamanla askerî mahiyetini kaybetmiş, yolculara hizmet veren bir hana ya da kervansaraya dönüşmüş, bu mekânlarda oturan gönüllü mücahit gaziler yerlerini derviş, sûfi ve velîlere bırakmışlardır. Zaman içinde ribâtlar kendi talebeleriyle birlikte yaşayan bir velînin oturduğu yerler, tekkeler hüviyetine girmiştir (Pakalın III, 1983: 37). Fakir dervişlerin barınmaları için yapılmış zâviyeler hakkında kullanılan bir tabir olan *kalenderhâneler* ise, Alevîliğin dört tarikatinden biri olan Kalenderîliğin tekkesi mahiyetindedir (Pakalın II, 1983: 148).

Bir tarikatın veya tarikat kolunun merkezi durumunda olan büyük tekkelere verilen isimlerden biri de *âsitânedir*. Farsçada *kapı eşiği*, *kapı dibi*, *eşik yanı* gibi anlamlara gelen *âstân* kelimesi Türkçede *âsitâne* şeklinde telaffuz edilmiştir. Bu kullanım XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmış ve bütün tarikatların terminolojisinde yer almaya başlamıştır (Tanman 1991: 485-486). Öyle ki bu kelime sadece büyük dergâhlar için değil aynı zamanda İstanbul için de kullanılan adlardan biri olmuştur.

Tekke manasına gelen Farsça “hângâh”tan Arapçaya “hânkâh” şeklinde geçen ve Türkçede “hânikâh” şeklinde kullanılan kelime ise ıstılah olarak tarikat müesseselerinin merkezi anlamında kullanılmıştır. Tekkeler ve zâviyeler bağlı buldukları hânkâhlar vasıtasıyla maddi ve manevi ihtiyaçlarını sağlardı. Bu nedenle hânkâh postunda oturan şeyh tarikatın en büyük şeyhi sayılırdı. Kimi tarikatlarda tekke ve zâviyelerin şeyhleri hânkâh şeyhi tarafından seçilirdi.¹

Hânkâhlarda bir tarikata bağlı tekke ve zâviyelerin kayıtları tutulurdu (Pakalın I, 1983: 730). Bu nedenle çeşitli kimselerce hânkâhların özellikle isimlerini, yerlerini, şeyhlerini ve hangi tarikate bağlı olduklarını gösteren eserler kaleme alınmıştır. Bunlara camileri, mahalleleri ve tekkeleri toplu hâlde konu alan *Mecmû'a-i*

¹ Geniş bilgi için bkz.: “Hânkâh”, *Türk Ansiklopedisi*, (İstanbul:MEB), XVIII, 469.

*Cevâmi*², *Hadikatü'l-Cevâmi*³ ya da sadece tekkeleri ihtiva eden *Mecmû'a-i Tekâyâ*⁴, *Tomâr-ı Tekâyâ*⁵ veya *Rehber-i Tekâyâ*⁶ adı verilen mensur eserler örnek gösterilebilir. Ayrıca “*Âsitâne-i Âliyye'de ve Bilâd-ı Selâse'de Kâ'in El-ân Mevcûd ve Muhterik Olmuş Tekkelerin İsim ve Şöhretleri ve Mukâbele-i Şerîfe Günleri Beyân Olunur*”; “*Dârü's-Saltanatü'l-Âliyye'de Zâviyenîşîn Olan Meşâyih-i zevil-ihtirâm Dâ'ilerin Defteri ve Hayrâtı*”⁷ şeklinde adlandırılan kimi eserlerde dergâhların isimleri, bağlı oldukları hânkâh ve buralarda hangi günlerde ibadet edildiği bilgisi kayıt altına alınmıştır.⁸ Bunlardan başka bu çalışmanın konusunu teşkil eden manzum *dergeh-nâme* veya sadece manzum ya da sadece mensur bir

² Niş muhacirlerinden Hacı İsmail Bey-zâde Osman Bey'e aittir. Eser, Ahmed Nezih Galitekin tarafından hazırlanmış olan kitabın içindedir. (bk. Ahmed Nezih Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul (Câmi, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütüphâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtin İmâretleri)*, (İstanbul:İşaret Yayınları, 2003), 19-186.

³ Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, Alî Sâtî Efendi, Süleymân Besîm Efendi, *Hadikatü'l-Cevâmi*, hzl. Ahmed Nezih Galitekin, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2001).

⁴ Zakir Şükri Efendi, *Mecmû'a-i Tekâyâ* (hzl. Mehmet Serhan Tayşi), Die Istanbuler Derwisch-konvente und Ihre Scheiche (Mecmû'a-yı Tekâyâ) Klaus Schwars Verlag. Freiburg Im Breisgau, 1980. Ayrıca, Zakir Şükri Efendi, *Mecmû'a-i Tekâyâ* (Metin ve Tıpkıbasım Turgut Kut, Dizin İskender Pala), (ABD: Harvard Yayınları, 1995). Aynı isimde Bandırmalı-zâde Ahmed Münib'in de bir eseri bulunmaktadır. Eser, Selami Şimşek tarafından yayınlanmıştır. (bk. Selami Şimşek, “Son Dönem Celvetî Şeyhlerinden Bandırmalı-zâde Ahmed Münib Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Mecmû'a-yı Tekâyâ'sı”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27 (2007), 135-172.

⁵ Bkz. M. Erol Kılıç, “Yedi Tepeli Şehrin Tekkeleri ve Muhyiddîn Efendi'nin Tomâr-ı Tekâyâ'sı”, *İstanbul Armağanı* 3 (1997). 259-274.

⁶ *Yeşil-zâde Mehmed Sâlih'in Rehber-i Tekâyâ'sı*, Galitekin tarafından yukarıda künyesi verilen kitapta yayınlanmıştır. (Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, 241).

⁷ Bu iki eser hakkında daha geniş bilgi için bk. Galitekin'in üstte künyesi verilen eserinin önsöz bölümü. Ayrıca Günay Kut ve Turgut Kut, “İstanbul Tekkelerine Ait Bir Kaynak: Dergeh-nâme” adlı makalenin “Tekke, Zâviye ve Hânkâhlar ile İlgili Başlıca Kaynaklar” başlığında kaynakları: I. Arşiv belgeleri; II. Yazmalar, III. Basma Tekke Risaleleri, IV. Resmî Yayınlar V. Tekkelerle ilgili önemli bilgiler veren diğer kaynaklar şeklinde tasnif etmişlerdir. (Geniş bilgi için bk. Günay Kut ve Turgut Kut, “İstanbul Dergâhlarına Ait Bir Kaynak: Dergeh-nâme”, *Varia Turcica* XI (1987), 226-229.)

⁸ Ayrıca tarikatler ve tekkelerle ilgili olarak Sûr-nâmeler de önemli kaynaklardır. Çünkü bu tür merasimlere katılan tarikat şeyhleri ve tarikatleri hakkında bilgiler verilirdi. Mehmet Arslan Rif'at'ın Sûr-nâmesi'yle ilgili olarak şunları kaydeder: “Bu sûr-nâmede davet edilenlerden bazılarının isimleri, bazılarının da mevki, makam ve sınıfları belirtilmiştir. Davetliler bir sıraya göre kendilerine ayrılan günlerde gelmişlerdir. Rif'at hergün gelen davetlileri ayrı ayrı anlatmaktadır. Bu Sûr-nâme'de dikkati çeken bir husus, davet edilen tarikat şeyhlerinin ayrı ayrı belirtilmesidir.” (Mehmet Arslan, *Divan Edebiyatı'nda Manzum Surnâmeler (Osmanlı Saray Düşünleri ve Şenlikleri)*, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999), 153. Ayrıca bk. Hatice Aynur, “Saliha Sultan'ın Düşün Töreni ve Şenlikler” *Tarih ve Toplum* 11 (1989), 30-39.

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

tarzda kaleme alınan *hânkâh-nâme*'ler vardır ki bu konu hakkında aşağıda ayrıntılı bilgi verilecektir.

Şu anki bilgilerimize göre İstanbul'daki dergâhları konu alan manzum iki eserden biri olan Lutfî'nin *Hânkâh-nâmesi* hakkında ne edebiyat tarihlerinde ne de tezkirelerde herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Bu iki eser, dergâhlar konusunda başka metinlerin de olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Yeni metinler ortaya çıktıkça bu tarz hakkındaki kanaatlerimiz daha da belirginleşecektir. Tzvetan Todorov, "Fantastik" adlı kitabında, her yeni örneğin türü değiştirdiğini, aynı edebiyat geleneği içinde yer alan şiirlerin zamanla belli bir yapıya dönüştüğünü ve edebî bir "tür" oluşturduğunu belirtir (2004: 14). Bu nedenle dergâhlar hakkında yazılan manzum eserlerin şehrengizler, sâkî-nâmeler vs. gibi edebî tür olarak değerlendirilebilmesi için elimizde bulunan bu iki eserden (Hasîb'in *Dergeh-nâmesi* ve Lutfî'nin *Hânkâh-nâmesi*) daha fazlasına ihtiyaç olduğu ortadadır. Ayrıca mevcut bilgilerimize göre dergâhlar hakkındaki bu iki manzum eser dışında kaleme alınan diğer eserler aslında mensur bir tür olarak değerlendirilebilecek mahiyette değildir. Çünkü bu eserlerde verilen bilgiler: dergâh adı, dergâhın hangi tarikata bağlı olduğu, ibadet günü, mevcut şeyhi şeklinde listelenmiş kısa açıklamalardan ibarettir.

Lutfî'nin Hânkâh-nâme Adlı Eserinin Şekillenmesinde Önemli Bir Rol Oynayan Hasîb'in Dergeh-nâme'si⁹

Hangi tarihte doğduğu bilinmeyen Ahmed Hasîb Efendi Bursalı'dır. *Mü'min-zâde* adıyla tanınmış olan Hasîb Efendi, 1129/M.1716'da müderris olarak göreve başlamış çeşitli yerlerde kadılıklarda bulunmuştur. *Silkü'l-le'âl-i Âl-i 'Osmân, Ravzatü'l-Küberâ, Mecmû'a-i Tevârih ve Dergeh-nâme* adıyla bilinen eserler yazmıştır. Ağâh Sırrı Levend, Hasîb'in 1166/M.1752 yılında öldüğünü bildirmektedir (Levend 1984: 368).

Kaynaklarda *Dergeh-nâme* şairinin adıyla ilgili bazı tutarsızlıklar mevcuttur. Bunlardan biri şairin adının Hâsib mi Hasîb mi, diğeri ise adının Ahmed mi Mehmed mi olduğu konusundadır. Günay Kut, ifade edilen birinci tutarsızlık konusuna şu cümlelerle işaret eder (1987: 215-216):

"Müstakîm-zâde'nin ve dolayısıyla Emîn Efendi'nin, metnin içinde yazarın adının Hasîb olarak değil Hâsib olarak geçtiğine dikkat etmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Yayınladığımız metnin 49. beytinde şairin adı şöyle geçer:

*Mâ-sadakkdır bu 'ibâdethâneye **Hâsib** desem
Mahfel-i rûşen-dilândır Tekyegâh-ı Âsafî"*

Aynı şekilde bu çalışmaya konu olan Lutfî'nin *Hânkâh-nâmesi*'nin 18. beytinde:

*Bundan evvel **Bursevî Hâsib** denir [bir] tekye-dân*

⁹ Eser, Günay Kut ve Turgut Kut tarafından yayınlanmıştır. Çalışmamızın daha sonraki safhalarında yapılacak olan mukayeseler bu makale dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

On iki vezn ile bir kaç hânkâh etmiş beyân

“Hâsib” şeklinde geçen isim, yine aynı eserin 24. beytinde ise “Hasîb” şeklinde geçmektedir:

*Başla bi'l-cümle meşâyih vasfına ikrâm ile
Eyle tekmilinde irsâl ol **Hasîb**-i kâm ile*

İkinci tutarsızlık *Dergeh-nâme* şairinin adının Ahmed mi Mehmed mi olduğu konusundadır. Bu konuda hemen hemen bütün kaynaklar şairin adını Mü'min-zâde Seyyid *Ahmed* Hasîb olarak bildirirken Sâlim (ö. 1156/M.1743), *Tezkiretü's-şuarâ*'da “Bunlar dahı sâdât-ı kesîrü'l-berekâtdan olup nâm-ı nâmî ve ism-i kirâmîleri *Mehmed*'dir. Zât-ı bî-nazîrleri ol memleketde sagîr ü kebîr miyânesinde *Mü'min-zâde* demekle şehîr bir merd-i hoş-sohbet olup...”¹⁰ cümlesinden ve devamındaki ifadelerden Sâlim'in hangi sebeple *Ahmed* yerine *Mehmed* dediği anlaşılmamaktadır.

Hasîb'in *Dergeh-nâme*'si kesin bir tarih belirtilmemekle birlikte I. Sultan Mahmûd Han (salt.1730-1754) devrinde yazılmıştır:

*Eyledim hayr du'â Sultân Mahmûd Hân için
Ba'dezîn destûr-ı ekrem sadr-ı 'âli-şân için*¹¹ (D. 8)

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden *Hânkâh-nâme* 1149/M.1735-36 tarihinde yazıldığına ve bu eserde Hasîb'in *Dergeh-nâme*'si'nden bahsedildiğine göre Hasîb'in *Dergeh-nâme*'si 1730 ila 1735 arasında yazılmış olmalıdır.

97 tekke ismininin nakledildiği *Dergeh-nâme* ilk önce 1271/M.1855'te ve ardından 1282/M.1866'da Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde el-Hâc Mehmed Ârif Efendi adındaki eserin sonuna eklenmiş bir bölüm olarak¹², daha sonra ise Günay Kut ve Turgut Kut tarafından Kethüdâ-zâde'nin öğrencilerinden Emîn Efendi¹³'nin (ö.?) eklerini ihtiva eden nüsha esas alınmak suretiyle 1987'de yayınlanmıştır (1987: 213-236). 129 beyitten oluşan ve 12 farklı aruz kalıbıyla yazılan *Dergeh-nâme*'ye Emîn Efendi 10 adet tekke adı daha eklemiş, bu sayede tekke sayısı 107'ye beyit sayısı ise 139'a çıkmıştır.¹⁴

¹⁰ Bkz. Sâlim Efendi, *Tezkiretü's-şuarâ*, hzl. Adnan İnce (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005, 287).

¹¹ *Dergeh-nâme*'den aktarılan örneklerde G. Kut ve T. Kut'un imlâsına uyulmuştur.

¹² Bkz. Emîn Efendi, *Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde el-Hâc Mehmed Ârif Efendi*, İstanbul 1305.

¹³ Mızıkâ-i Hümâyûn hocalarından Emîn Efendi hakkında, Kethüda-zâde Ârif Efendi (ö.1777/M.1849)'nin öğrencisi olması dışında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Emîn Efendi Kethüda-zâde Ârif Efendi'nin menakıbını toplamış, sonuna da *Dergeh-nâme*'yi eklemiştir. (Geniş bilgi için bk. G. Kut, T.Kut, *Dergeh-nâme*, 213)

¹⁴ Kethüdâ-zâde Ârif Efendi'nin menakıbının Latin harfleriyle yayımı için bk. Emîn Efendi, *Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde el-Hâc Mehmed Ârif Efendi*, hzl. Hür Mahmut Yücer, Hasan Gürkan, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2007).

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFİ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Melek Paşa-zâde Kadri Bey'in Hânkâh-nâme'si

1222/M.1808'de dünyaya gelmiş olan Kadri Bey, Sadrazam Melek Mehmed Paşa'nın oğludur. Galata, Mekke mollâsı ve İstanbul kadısı payelerini alan, Anadolu kazaskeri ve Meclis-i vâlâ azası olan Kadri Bey 1261/M.1846'da vefat etmiştir (Süreyya 1996: I, 115). Kadri Bey'in *Hânkâh-nâme'si*, Süleymaniye Kütüphânesi Nuri Arlasez Bölümü 36 numarada kayıtlıdır (Galitekin 2007: 7). Eser dergâhlar hakkında bilgi veren diğer kaynaklarla birlikte toplu olarak yayımlanmıştır (Galitekin 2007: 233-240).

Toplam 222 dergâhtan haber veren *Hânkâh-nâme*'de Kadri Bey, tekkelerin yerlerini, hangi tarikata bağlı olduklarını ve zikir günlerini tespit etmiştir (Galitekin 2007: 240).

Lutfî'nin Hânkâh-nâmesi

Mesnevî'nin 6., 69. ve 125. beyitlerinden mahlasının *Lutfî* olduğunu öğrendiğimiz şair, *hâtîme* mahiyetindeki son fasılda eserin adını ve telif tarihini belirtir:

*Temâm olunca Lutfî nazm-ı pâkîzem koyup nâmın
Dedim târîh ana zibâ musanna' Hânkâh-nâme (152)*¹⁵

Bu beytin ikinci mısraının ebcedle sayısal toplamına göre eser, 1149/M. 1735-36 tarihinde tamamlanmıştır.

Elimizdeki Hânkâh-nâme'nin edebiyat tarihi kaynaklarında adı geçen 23 Lutfî'den hangisine ait olduğu belli değildir (Tuman 2001: 881-888). Bununla birlikte eser 1149/M.1735-36 tarihinde yazıldığına göre o tarihte hayatta olan iki Lutfî'den birine ait olma ihtimali üzerinde durmaktayız. Bunlardan biri 1150/M.1737'de vefat eden Şeyh Muhammed Lutfî Efendi'dir. Bayram Çelebi-zâde Manisa Mevlevîhânesi şeyhi Ali Nakşî Efendi'nin oğlu ve Manisa Mevlevîhâne'si şeyhidir.¹⁶ Diğeri ise 1186/M.1772'de vefat eden Lutfullah Efendi'dir. *Sicill-i Osmanî'de* adı geçen şahıs hakkında şu bilgiye yer verilir (Süreyya 1996: III, 904): "Kırımlı Osman Efendi'nin oğludur. Müderris olup 1186/M.1772'de vefat etti. Eğrikapı'da medfundur." Bu kişi hakkında kaynaklarda başkaca bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca Nâil Tuman (2001: 885), Yanyalı Lutfî Efendi adında bir kişi hakkında daha bilgi verir ki Tuman bu isimle ilgili hususlarda, Esad'ın (ö.1257/M.1841) *Bağçe-i Safâ-Endûz* adlı tezkiresini kaynak göstermiştir. Bununla birlikte bu kişi ile ilgili olarak Nâil Tuman'ın verdiği ölüm tarihi 1152/M.1739 ile Esad'ın verdiği tarih 1252/M.1839¹⁷ birbirini tutmamaktadır. Bütün bunlardan

¹⁵ Dedim târîh اكه زيبا مصنع خانقاه نامه (1149/M.1736)

¹⁶ Bkz. Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, hzl. İlhan Genç, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2000), 464.

¹⁷ Esad Mehmed Efendi, *Bağçe-i Safâ-Endûz*, hzl. Rıza Oğraş, 154 (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219113/h/bahce.pdf>) (Erişim 24.08.2010).

hareketle eldeki kaynaklara göre üzerinde durulan kişilerin *Hânkâh-nâme* adında herhangi bir esere sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Hânkâh-nâme'nin Edebî Değeri:

Şekil Özellikleri

Nazım Şekli: Fasılların başındaki altışar beyitlik manzumeler dışında *mesnevî* nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Ayrıca son bölümde eserin telif tarihini gösteren bir tarih manzumesi bulunmaktadır.

Vezin: *Hânkâh-nâme*'yi hâtıme mahiyetindeki son bölüme kadar remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kaleme alan Lutfî, Hasîb'in eserinin on iki farklı kalıpla yazılmasına karşın kendi eserini tek bir aruz kalıbıyla yazdığını söyler:

Bundan evvel *Bursevî Hâsib* denir [bir] tekye-dân
On iki *vezn* ile bir kaç hânkâh etmiş beyân

Lîk gâyet muhtasar olmuş o nazm-ı dil-güşâ
Bendeden *bir vezn* ile tafsîli olundu recâ (18.-19)

Bununla birlikte eserin tarih manzumesi hezec bahrinin *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır.

Hânkâh-nâme'de görülen aruz uygulamalarından bazı örnekler:

İmâle-i Maksûre

Gülşenî dahı oların bir gül-i zîbâsıdır
Dahı Uşşâkî tarîkın bülbül-i şeydâsıdır (14)

Eşiginde cebhe-fersâ eylemekdir lâyıkı
Zâkirî-zâde'ye varıp zikrin ide hâlıkı (79)

Zihaf

Bânîsi Destûr 'Alî Paşa'dır ol bu ma'bedin
Bir melikî âsitândır âsitân-ı *âsafî* (68)

İmâle-i memdûde (=Med)

Lîk gâyet muhtasar olmuş o nazm-ı dil-güşâ
Bendeden bir *vezn* ile tafsîli olundu recâ (19)

Şeyh 'Abdü'lkâdir-i Geylânî'nin Dergâhı'dır
Feyz-bahşâdır anın için mekân-ı Kâdirî (121)

Divan şairlerinin hangi tür hecelerde med yaptıkları bellidir. Fakat huruf-ı imlâ (â, û, î)'dan sonra gelen n (-ân/-ûn/ -în) ile yapılan medleri hoş karşılamamışlardır. Şair aşağıda örneğini verdiğimiz beyitte *bâzîrgân* kelimesinin son hecesi olan –gân'da imâle-i memdûde yapmak suretiyle bir aruz kusurunun ortaya çıkmasına yol açmıştır.

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Kesret-i ezkâr ile yâ hû deyip devr^{ân}da
Gel ticâret edelim Dergâh-ı Bâzirgân' da (109)

Şair ayrıca Türkçe ekte de (-mak) med yapmıştır:

Kalb-i serdi sūznâk et çak dem-i eşvâkda
Âteşin tevhîd eyle Tekye-i Çakmak' da (53)

Vasl

Oldu İstanbul hem etrâfında olan tekyeler
Her varışda *Lutfî*-i bî-çâreye cây-ı makar (6)
Ka'be-veş pîrâmenin devr etmede hayl-i melek
Mesned-ashâb-ı te'arrî câygâh-ı Sünbülî (30)

Vasl-ı 'Ayn

Sakın 'ayret sözi ile eyleme terk anı var
Et Kız Ahmed Tekyesi'nde er taleb leyl ü nehâr (49)

Teşdîd

Terk edip ârzû-yı nefsi etme ümmîd-i ta'âm
Eyemez'de h'ân-ı zikr eyle doyor kalbin müdâm (57)

Kafiye ve Redif

Kafiye

Hânkâh-nâme'de mücerred (kafiye-i mücerrede) ve mürekkebe (kafiye-i mürekkebe) kafiye örnekleri tespit edilmiştir. Eserde mürekkebe kafiye çeşidi olarak ise en çok kafiye-i mürdefe¹⁸ örnekleri bulunur.

A. *Kafiye-i mücerrede*¹⁹:

Devlet istersen yürü var dergehi eyle vatan
Âsitân-ı Şeyh İlyâs' da bulursun Hızr'ı sen (137)

Diğer örnekler için bk. 3, 19, 39, 50, 51. beyitler.

B. *Kafiye-i mürekkebe*

I. *Kafiye-i mürdefe*²⁰

Tâ olunca rişte-i feyz-i güzîni âşikâr
Tekye-i İğci dilâ olsun sana cây-ı karâr (132)

Zikr-i Hak'la ola der isen derûnun tâbnâk
Tekyesinde turma Çâlâk'in giribân eyle çâk (133)

¹⁸ Mürdef, bir kafiye türüdür. Genellikle, redifli şiir anlamına gelen müreddef (redifli)'le birbirine karıştırılmıştır. (konu hakkında daha geniş bilgi için bk. Abdulkadir Gürer, "Lem'i'nin Kafiye Risâlesi: "Risâletü'l-Kâfiyeti'l-Vâfiye", *Türk Dilleri Araştırmaları* 17, 2007, 134.)

¹⁹ Tevcih ve revîler alt çizgiyle gösterilmiştir.

²⁰ Ridf ve revîler alt çizgiyle gösterilmiştir.

Çün bilirsın ‘âlemin olduğunu zıll-ı hayâl
Dergeh-i Hâcî ‘İvaz’da eyle zikre iştiğâl(147)

Diğer örnekler için bk. 2, 17, 23, 59, 63, 103, 105, 139. beyitler.

II. *Kafiye-i mukayyede*: -

III. *Kafiye-i mü’essese*²¹

Oldu işbu virdi erbâb-ı tarîkin fâhîri
Nakşbendî Halvetî vü Celvetî vü Kâdirî (13)

Redif

Şair 152 beytin 25’inde müreddef söyleyişini tercih etmiştir. Redifler eklerden, kelime ve kelime gruplarından meydana gelmektedir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

bulasın (111); -da (109), (127); -dan; (131); -den (46, 107); -dır (103, 108); -dır âsitân-ı âsafî (64); -dır Şeyh Nazmî Tekyesi (101); -dir makâm-ı Gülşenî (84); edelim (138); eksik değil (118); eyledi (1); eyledim (7, 16, 105); gel (42); idi (20); ile (5, 26, 48); -in (22); -ler gibi (90); -lerin (10); Mevlevî (43); Sünbülî (27); tekyesi (144); Kâdirî (120); kal (33).

Muhteva Özellikleri

Eser, hamdele ve salve ile başlar (1-3. beyitler) ve sebep-i te’lif mahiyetinde bir girişten (4-26. beyitler), dört fasıldan ve hâtime mahiyetinde eserin yazılış tarihini (*Târîh-i Hânkâh-nâme*) ihtiva eden bir manzumeden meydana gelir.

4.-7. beyitlerde şair, tarikat erbabına sevgisinden bahsettikten sonra, İstanbul ve etrafındaki tekkelerin her birini ziyaret ettiğini ve bu eseri kaleme almak için onlardan himmet beklediğini belirtir. 8.-12. beyitlerde şair her tarikatın mürşidini bulduğunda elini öpüp hayır duasını aldığı, bu şeyhlerin tekkelerini gördüğünde onların ayaklarının tozuna yüzünü sürdüğünü, bunlardan kiminin ilahilerine kiminse naatlarına ve beyitlerine hayran kaldığını söyler. Onların her birinin velayetten hissedar olmalarına şaşılamayacağını çünkü tarikat erbabından çok keramet gördüğünü ifade eder. Şair daha sonra Nakşbendî, Halvetî, Celvetî, Kâdirî, Gülşenî ve Uşşâkî tarikatlarını zikreder (13.-14.). Lutfî, sadece bunlarla sınırlı kalmadığını ve başka mürşitleri yetiştiren tekkeleri de gördüğünü, onların pirlilerinin ruhlarına hayır dualar ettiğini (15.-16), onların her birini şiirle yâd edip, ruhlarını dualarla şad etmek istediğini söyler (17). Lutfî kendisinden evvel Bursalı Hasîb adında bir tekke erbabının on iki vezinle birkaç hânkâhın adını zikrettiğini şu beyitte haber verir:

*Bundan evvel **Bursevî Hâsib** denir [bir] tekye-dân
On iki vezn ile bir kaç hânkâh etmiş beyân (18)*

²¹ Kafiyedeki te’sîs, dahîl, işbâ’ ve revîler alt çizgiyle gösterilmiştir.

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Şair daha sonra işi gücü olanlar dağılıp bütün avam ve havas kimseler gittiğinde ilim ve hünerde kâmil, şiir ve inşâda benzersiz olan Zihnî adındaki arkadaşıyla şiir sohbetleri yaptığını belirtir. Yine böyle bir sohbette Zihnî, Hasîb'in Dergeh-nâme'si'ni okuduğunu ve kendisine dönerek daha teferruatlı bir *Hânkâh-nâme* yazmak suretiyle dostları sevindirmesi gerektiğini söyler. Lutfî bu eserin tamamen Zihnî'nin himmetiyle ortaya çıktığını belirttikten sonra kalemi eline alıp tam bir temiz kalplilikle dergâhların sıfatlarını söylemeye başladığını ifade eder.

Şair, her faslın başında altı beyitlik methiye tarzında bir manzume söyler. İlk beyti musarra olan bu manzumelerde mahlas kullanılmamıştır.

I. Fasil: Der-Vasf-ı Hâc Koca Mustafâ Paşa Hânkâh-ı Sünbülî: Şair bu fasılda 32 dergâh ismi zikreder. Bunlar: Sünbülî, Nürî, Aydın Dede, Yıldız Dede, Şirüganî Derviş 'Alî, Koruklu Tekyesi, Safvetî Tekyesi, Şeyh 'Uyûnî Tekyesi, Tekye-i Cânkurtaran, Tekye-i Kapıağası, Hazret-i Mollâ Celâleddîn, Hânkâh-ı Mevlevî, Dividci-zâde, A'rec'in Tekyesi, Tekye-i Haffâf, Tekye-i Paşmakçı, Tekye-i Ma'sûm, Kız Ahmed Tekyesi, Hâtûniyye Dergâhı, Hânkâh-ı Vâlide Sultan, Şâh Sultan Tekyesi, Tekye-i Çakmak, Örumcek Dede, Tekye-i Bulgurlu, Şeyh 'Âşûr Ocağı, Etyemez, Şerbetdâr, Piyâle Paşa, Sirkeci Dergâhı, Âsitân-ı Acıbâdem, Keşfî Âsitânı, Kubbeli Dergâhı.

II. Fasil: Der-Sitâyiş-i Câmî'-i Cedîd-i Vezîr-i A'zam 'Alî Paşa Der-Semt-i Altumermer: Şair bu fasılda 15 dergâh ismi zikreder. Bunlar: Âsitân-ı Âsafî, Tekye-i Sivasîye, Tekye-i 'Uşşâki, Âsitân-ı Lâgarî, Âsitân-ı Şeyh Nûreddîn-i Cerrâhî, Dergeh-i Hekîm, Karabaş Dergâhı, 'Îsâ Efendi Tekyesi, Mi'mâr Dergâhı, Dülger-zâde, Zâkirî-zâde, Âsitân-ı Sertarîk-zâde, Tekye-i Bülbülcü-zâde, Mu'abbîr Dergehi, Kilisâ Âsitânı.

III. Fasil: Der-Vasf-ı Gülşenihâne-i Hânkâh-ı Hasan Efendi Der-Semt-i Tophâne: Şair bu fasılda 31 dergâh ismi zikreder. Bunlar: Makâm-ı Gülşenî, Saçlı, Nakşbendî Dergehi, Hindîler Dergâhı, Âsitân-ı Şeyh Nakşî, Özbek Tekyesi, Sormagir Tekyesi, Yolgeçen Tekyesi, Âsitân-ı Hayderi, Gül Dede Dergâhı, Şeyh Velî, Hâcî Evhad, Şeyh Nazmî Tekyesi, Dergeh-i 'Abdü's-samed, Tekye-i Hâcî Mehmed, Hazret-i Seyyid Nizâm, Remlî, Tekye-i Balçık, Dergâh-ı 'Alâ'e'd-dîn, Hallâc, Dergâh-ı Bâzîrgân, Hüdâyî Tekyesi, Selâmî Âsitânı, Şeyh 'Osmân, Vechî, Doğramacı Âsitânı, Nasûhî Tekyesi, Havuzlu Tekyesi, Şeyh Vefâ Dergâhı, Takyecî Dergâhı, Tekye-i Merkez .

VI. Fasil: Der-Medh-i Hânkâh-ı Kâdirî Der-Semt-i Tophâne: Şair bu fasılda 22 dergâh ismi zikreder. Bunlar: Kâdirî, Âsitân-ı Şeyh Murâd, Lîmân-ı Kadırga, Tekye-i Taşkın, Tekye-i Hamza Efendi, Dergeh-i Ümm-i Sinân, Emîr Hâce, Tekye-i İğci, Çâlâk, Âsitân-ı Hamdî, Karaman Tekyesi, Şeyh Kelâmî Tekyesi, Âsitân-ı Şeyh İlyâs, Şeyh Yahyâ, Tekye-gâh-ı Erdebîl, Hânkâh-ı Mîrâhûr, At Bâzârı, Na'lî Dergâhı, Mahmûd Ağa, 'Alî Paşa Tekyesi, Üçler'in Dergâhı, Dergeh-i Seyyid Rifâ'î.

Edebî Sanatlar

Hânkâh-nâme'de en çok başvurulan edebî sanatlardan biri tenasüptür. Şair, beyitleri özellikle dergâh isimlerine uygun düşen kelimelerle şekillendirir. Örneğin eğer "Aydın Dede" Dergâhı'ndan bahsedecekse "aydın" kelimesinin Arapça karşılığı olan "münevver" kelimesini kullanır. Beyitte "Uyûnî Tekkesi" geçiyorsa "göz" kelimesinin kullanılması tesadüfi değildir. Şair özellikle tekke isimlerinin çağrışımlarını bulmada ve bunları yerli yerince kullanmada başarılıdır. Bunun dışında teşbih, tezat, iştikak ve leff ü neşr sanatları da şairin sözlerine güzellik katmak için başvurduğu sanatlar arasındadır.

Tenasüp

Kimisinin mâ'il oldum ben *ilâhiyyât*na
Kiminin pâkîze *na't* ü ki[mi]nin *ebyât*na (11)

beytinde ilahiler (ilâhiyyât), naat ve ebyât kelimeleri arasında tenasüp sanatı vardır.

Zihnî derler bir karındaş-ı 'azîzim var idi
Bu fakîre *gam-güsâr* ü *münis* ü hem *yâr* idi (20)

Ger *münevver* ola der isen derûnın subh [u] şâm
Tekye-i *Aydın Dede* olsun karârgâhın müdâm (34)

Necm-i bahtın rûşen olmak ister isen sôfiyâ
Hazret-i *Yıldız Dede* 'nin dergehinde kıl du'â (36)

Tenasüp sanatının diğer örnekleri için bk. 37, 39, 41, 45, 48, 51, 54, 55, 59, 112, 140, 141. beyitler.

Teşbih

Aşağıdaki beyitte gönül aynasının kin tozundan arındırılması gerektiğini söyleyen şair gönlü aynaya; kini toza benzetmiştir. Bu iki teşbihte de benzetme yönü, benzetme edatı söylenmediği için belîğ teşbih yapılmıştır.

derûn âyînesi; gubâr-ı kîn (kin tozu)

Kıl derûn âyînesin sâfi gubâr-ı kînden
İncilâ bul hâk-i Dergâh-ı '*Alâ'e'ddin*'den (107)

silk-i nazm: nazm ipliği

Sıtanbul'da meşâyih âsitânın nâm-ı şân ile
Geçirdim silk-i nazma bana dürr-efşân olur hâme (149)

gûşe-i dâmân-ı lutfi (lutf eteğinin ucu)

'Uyûbun gûşe-i dâmân-ı lutfi ile setr edip
Kusûrun gören erbâb-ı ma'ârif tutsun itmâma (151)

Tezat Sanatı

avret: er; leyl: nehâr

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Sakin 'avret sözi ile eyleme terk anı var
Et Kız Ahmed Tekyesi'nde er taleb leyl ü nehâr (49)

Kalb-i serd: sûznâk
Kalb-i serdi sûznâk et çak dem-i eşvâkda
Âteşin tevhîd eyle Tekye-i Çakmak'da (53)

derd: devâ
Var ise sevdâ dimâğında eger kim sôfiyâ
Karabaş Dergâhı'na var derdine eyle devâ (74)

Bu sanatın diğerk bazı örnekleri için bk. 77, 93, 95. beyitler.

Leff ü Neşr

Aşağıdaki beyitlerin birincisinde 'ilm: şî'r; hüner: inşâ; misl: nazîr, kâmil: kâhil
kelimeleri arasında; ikincisinde *Gülşenî: Uşşâki; gül: bülbül*; üçüncüsünde *fevvâre:*
havuz; eşk-i çeşm: ağla- kelimeleri arasında mürettep leff ü neşr sanatı yapılmıştır:

Görmedim 'ilm ü hünerde mislini ol kâmilin
Şî'r ü inşâda nazîri yoğidi ol kâhilin (22)

Gülşenî dahı oların bir gül-i zibâsıdır
Dahı *Uşşâki* tarîkın bülbül-i şeydâsıdır (14)

Eyleyip *fevvâre-âsâ eşk-i çeşmini* revân
Gel *Havuzlu* Tekyesi'nde *ağlayalım* her zemân (116)

Cinas

Birinci beyitte *Cânkurtaran Tekkesi: cân kurtaran*; ikinci beyitte *Sormagir*
Tekyesi: sorma gir kelimelerinde cinaslı söyleyiş söz konusudur.

Bulmak istersen belâlardan dilâ hısn-ı emân
Doğrusı *cân kurtarandır* Tekye-i *Cânkurtaran* (40)

Gel su'âl etme o dergâhı bilir bay u fakîr
Sormagir Tekyesi'ne sôfi yürü var sorma gir (95)

İştikak Sanatı:

Aşağıdaki beyitlerden birincisinde *ta'bîr: mu'abbîr*; ikincisinde *ma'mûr:*
mi'mâr ve üçüncüsünde *nush: nasûhî* kelimeleri iştikak sanatına örnek
gösterilebilir:

Âsitânını ziyâret eyle var sôfi gehî
Dil ile ta'bîr olunur mu *Mu'abbîr* Dergehi (82)

Ger dil-i vîrânı *ma'mûr* etmek istersen hemîn
Sôfiyâ *Mi'mâr* Dergâhı'na gel de sür cebîn (77)

Nush u pendimi kabûl et yüz sürüp her rûz u şeb
Var *Nasûhî* Tekyesi'nde tevbe kıl cürmüne hep (115)

Dergeh-nâme ve Hânkâh-nâme mukayesesi

Daha önce *Hânkâh-nâme*'nin *Dergeh-nâme*'den izler taşıdığı ifade edilmişti. Bu iki eser arasında ortak yönler bulunduğu gibi birbirinden farklı yönler de tespit edilmektedir. Emîn Efendi'nin eklemeleri göz ardı edilirse Hasib 97 dergâh ismi kaydeder. Lutfî'de ise bu sayı 101'dir. *Dergeh-nâme*'nin beyit sayısı 129, *Hânkâh-nâme*'nin 152'dir. Bu rakamlara göre Lutfî, *Dergeh-nâme*'de bulunmayan beş dergâh ismi daha zikretmiştir. Bu tekkeler: Hânkâh-ı Mevlevî (43), Nakşebendî Dergehi (91), Hindîler Dergâhı (92), Özbek Tekyesi (94), Vechî Dergâhı (113)'dir. Buna karşın *Dergeh-nâme*'de bulunup da *Hânkâh-nâme*'de bulunmayan iki tekke vardır: Cihangîr (D.131), Vahyî (D.108). Ayrıca Emîn Efendi'nin Hasib'in *Dergeh-nâmesi*'ne ekleyip yanına mim koyduğu dergâh sayısı 10'dur. Bu dergâhların adları şunlardır: Aksarayî Şeyh İbrahim (D.133), Çayır Beykoz (D.93), Hacı Bayram-ı Velî (D.22), Hacı Şa'bân-ı Velî (D.43), İskender Baba (D. 29), Kaşgarî (D.30), Raufî (D.44), Selimiyye Dergâhı (D. 92), Seyyid Bedevî (D.72), Şeyh Hâşim Baba (D. 42).

Hasib *Dergeh-nâme*'yi on iki farklı aruz kalıbıyla telif etmişken, Lutfî eserini (*Hânkâh-nâme*'nin tarihi hakkındaki manzume dışında) tek bir kalıpla kaleme almıştır. Lutfî eserini fasıllar hâlinde tasnif etmiştir. Oysa Hasib'in eserinde fasıl bulunmamaktadır. Bu da Hasib'in bahsettiği tekkelerin -eğer aynı isimde farklı yerlerde de bulunuyorsa- muhitini tespit etmede bazı güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Lutfî her fasılın başında altışar beyitlik methiye tarzında manzumeler kaleme alırken, Hasib'de böyle bir uygulama yoktur.

Şimdiye kadar farklılıklar üzerinde durulmuştur. Bu iki eser arasındaki ortak özelliklere gelince, Lutfî'nin Hasib'in *Dergeh-nâmesi*'nden ufak tefek değişikliklerle 15-20 beyit civarında alıntı yaptığını söylemek mümkündür. *Hânkâh-nâme* (H.)'deki bu beyitlerin numaraları ve Hasib'in *Dergeh-nâme* (D.)'si'ndeki karşılıkları aşağıda *Hânkâh-nâme*'de ve *Dergeh-nâme*'de geçen tekke isimleri dizini başlığıyla hazırladığımız tabloda gösterilmiştir.

Sonuç

18. yüzyılda İstanbul'daki dergâhlar hakkında mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış olan *Hânkâh-nâme*'ye dair kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Eser, daha önce dergâhlar hakkında bilgi veren Hasib'in *Dergeh-nâme*'si'nden izler taşır. Eserde İstanbul ve etrafındaki 101 tekke hakkında bilgi verilmiş ve Hasib'in *Dergeh-nâme*'si'nde bulunmayan beş dergâh eklenmiştir. Tertip hususiyetleri bakımından Hasib'in *Dergeh-nâmesi*'nden farklı olan *Hânkâh-nâme*'de sebep-i telif mahiyetinde bir giriş, dört fasıl ve hatime niteliği taşıyan bir tarih manzumesi mevcuttur. *Hânkâh-nâme*, edebî özelliğinden çok bilgilendirici bir metin olduğu hâlde vezin konusunda görülen bazı kusurlar bir tarafa bırakılırsa hakkında fazlaca

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFİ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

bilgi bulunmayan bir şair için edebî açıdan başarılı sayılabilecek nitelikte bir eserdir.

Hânkâh-nâme'nin nüshası

Hânkâh-nâme'nin tespit edilebilen tek nüshası mevcuttur. Eser, Millî Kütüphâne, 06 Hk 3259 numarada kayıtlıdır. 200x125-135x75 mm ebadında, 6 varak, 15 satırdır. Ta'lik yazı kullanılmıştır. Kâğıt ince âbâdî'dir. Ciltsiz, beyaz kâğıt içindedir. Tekke adları *kırmızı mürekkeple* yazılmıştır. 1184/M.1770-1771²² tarihlerinde istinsah edilen nüshanın müstensihî Ali Sâib'dir.

Hânkâh-nâme'nin yayına hazırlanışında izlenen yol

Metnin dili mümkün olduğunca günümüz Türkçesine yakınlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle metin okumada ses uyumu takip edilmiştir. Transkripsiyon alfabesiyle aktardığımız metinde, ikinci bir nüsha olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır. *Hânkâh-nâme*'nin elimizdeki nüshasında sadece tekke isimleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Biz de buna bağlı kalarak kırmızı mürekkeple yazılmış bu kelimeleri italik yazmayı uygun bulduk.

Lutfî'nin Hânkâh-nâmesi

1^b *Lutfî Efendî*'nin Hânkâh Hakkında İnşâ Eyledikleri Ebyât-ı Laîfe
Hânkâh-nâme

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1. Hâmd ola Hâkķ'a yaratdı bizi insân eyledi
Gice gündüz keşret-i ezkâra fermân eyledi
2. Hem şalât ile selâm ola resûlüne müdâm
Ümmetine râh-ı dînde oldu rehber şubh u şâm
3. Ola aşhâbıyla âline taḥiyyât ü şenâ
Oldular anlar da râh-ı müstaķime reh-nümâ
4. Ba' d-ezîn bu nazm-ı ḥâlet-baḥşdan n'ola murâd
Bir iki beyt-i perişân ile idem anı yâd
5. Cümle erbâb-ı tarîķa 'izzet ü ikrâm ile
Eylemiş idim muḥabbet i' tiķâd-ı tām ile
6. Oldu İstanbul hem eṭrâfında olan tekyeler
Her varışda *Lutfî*-i bî-çâreye cây-ı maķar
7. Hânkâhını her birin vardım ziyâret eyledim
Her birinden ḥaķ bu istid' âyi himmet eyledim

²² Millî Kütüphâne kaydında istinsah tarihi sehven 984/M.1575 olarak gösterilmiştir. Eserin telif tarihi 1149/M.1735-36 olduğuna göre istinsah tarihinin 984/M.1575 olması mümkün değildir. İstinsah tarihinin nüshanın sonunda 84 olarak gösterilmesi, okuyucuyu yanıltmış olmalıdır.

8. Her ʕarīkīñ mürşidini bulıcağ ben bī-nevā
Būs edip destin temennā eyledim ḥayr-ı du‘ā
9. Kağı şeyhīñ tekye-i pākizesin gördü gözüm
Ayağı toprağına i‘zāz ile sürdüm yüzüm
10. Ḥamd ola Ḥağğ’a ki aldım her birin himmetlerin
Hem ziyāret eyledim devrān-ı cem‘iyyetlerin
11. Kimisiniñ mā‘il oldum ben ilāhiyyātına
Kiminiñ pākize na‘t ü ki[mi]niñ ebyātına
- 2^a 12. Her biri olsa velāyetden ‘aceb mi ḥişşe-dār
Çok kerāmet gördüm erbāb-ı ʕarīkīñ āşikār
13. Oldu işbu virdi erbāb-ı ʕarīkīñ fāḥiri²³
Nağşbendī Ḥalvetī vü Celvetī vü Kādiri
14. *Gülşeni* daḥı olarıñ bir gül-i zībāsıdır
Daḥı *Uşşāki* ʕarīkīñ bülbül-i şeydāsıdır
15. Daḥı bunlardan ziyāde her ne mürşid-perveri
Cümlesi erbāb-ı tevḥīdiñ güzide erleri
16. Çoğunuñ ben ḥānḳāhında şafālar eyledim
Pirleri ervāhına ḥayr-ı du‘ālar eyledim
17. Diledim ki nazm ile bir bir oları yād edem
Her birin ervāhını ed‘iyye ile şād edem
18. Bundan evvel *Bursevī Ḥāsib denir* [bir] tekye-dān
On iki vezn ile bir kaç ḥānḳāh etmiş beyān
19. Līk gāyet muḥtaşar olmuş o nazm-ı dil-güşā
Bendeden bir vezn ile tafşīli olundu recā
20. *Zihni* derler bir ʕarındaş-ı ‘azizim var idi
Bu faḳīre gam-güsār ü münis ü hem yār idi
21. Maşlaḥatlı dağılıp cümle gidince ḥāş u ‘ām
Şoḥbet-i eş‘ār ederdik anıñ ile şubḥ u şām
22. Görmedim ‘ilm ü hünerde mişlini ol kāmiliñ
Şi‘r ü inşāda nazīri yoğ idi ol kāhiliñ
23. Okuyup ol nazmı dedi baña ol ehl-i reşād
Bir mufaşşal *Ḥānḳāh-nāme* ‘yle kıl aḥbābı şād
24. Başla bi‘l-cümle meşāyiḥ vaşfına ikrām ile
Eyle tekmilinde irsāl ol *Ḥasīb-i kām* ile
25. Hep anıñ himmetleridir eyleyip iḳdām-ı tām
Böyle bir pākize nazmı etdiren baña temām
26. Ḥāme aldım destime ol dem ḥulūş-ı tām ile
Vaşfa āğāz eyledim i‘zāzile ikrām ile

²³ Kenarda: fāciri

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

- 2^b 1 **Der-Vaşf-1 [el]-Hâc Koca Muştafâ Paşa Hânkâh-1 Sünbülî**
 27. Câmî' -i erbâb-1 hâcet secdegâh-1 *Sünbülî*
 Mecma' -i ehl-i kerâmet kıblegâh-1 *Sünbülî*
 28. Çün anıñ eţrafı olmuştur velîler merkadı
 Haylî hâlet-bağşdır ol feyzgâh-1 *Sünbülî*
 29. Nice kütba isti'ân' olmuş çün ol dergâh-1 pāk
 Ma'bed-i ehl-i ʔarîkat tekyegâh-1 *Sünbülî*
 30. Ka'be-veş pîrâmenin devr etmede hayl-i melek
 Mesned-aşhâb-1 te'arrî câygâh-1 *Sünbülî*
 31. Muştafâ Paşa-yı 'âlî-kâdr olupdur bânisi
 Mevki' -i ehl-i münâcât nûrgâh-1 *Sünbülî*
 32. *Luţfiyâ* gök kubbeniñ altında yok mânendi hiç
 Hağ budur kim bî-meşeldir hânkâh-1 *Sünbülî*
 33. Zikr-i Hağğ ile dil-i vîrâneñi ma' mür kııl
 Âsitân-ı *Nûri'ye* var ʔalbiñi pür-nür kııl
 34. Ger münevver ola der iseñ derüniñ şubh [u] şâm
 Tekye-i *Aydın Dede* olsun ʔarârgâhiñ müdâm
 35. Necm-i bahtıñ rüşen olmağ ister iseñ şöfiyâ
 Hazret-i *Yıldız Dede* niñ dergehinde kııl du'â
 36. Nür-ı zikru'llâh ile eyler derüniñ müncelî
 Âsitân-ı Hazret-i *Şîrugânî Derviş 'Alî*
 37. Bil ğubâr-ı dergehini kuhl-i a'zam şöfiyâ
 Çek *Ƙoruğlı* Tekyesi'nde çeşm-i câna tütüyâ
 38. Pür-cilâ eyler derüniñ ercek irşâdına
Şafvetî Tekyesi derler bu mağâmiñ adına
 39. Gel gözüm terk eyleme ol âsitâni dâ'imâ
Şeyh 'Uyûnî Tekyesi'nde eyle ʔâ'ât-ı Hudâ
 40. Bulmağ isterseñ belâlardan dilâ hışn-ı emân
 Ʀoğrusı cân ʔurtarandır Tekye-i *CânƘurtaran*
 3^a 41. Zikr-i Hağ miftâh-ı cennettir birağma dâ'imâ
 Tekye-i *Ƙapuağası* bâb-ı devlet zâhidâ
 42. Zâhidâ inkârı dilden terk edip âyiñe gel
 Âsitân-ı Hazret-i *Mollâ Celâle'ddîn* 'e gel
 43. 'AşıƘa hâlet-fezâdır câygâh-ı *Mevlevî*
 Şevğ-bağşâdır hemişe hânkâh-ı *Mevlevî*
 44. Derd ü miñnetden mürekkebdir bu dehr-i bî-beğâ
 Gel *Dividci-zâde* 'ye Allâh'dan iste liğâ
 45. Hiç ayakdağ istemez ol âsitân-ı bî-'adîl
 A'rec'îñ Tekyesi'ne ey dil ʔadem-rencide kııl
 46. Pâ-bürehne ol demem saña reh-i tecridden
 Tekye-i *Hafîfâ'a* gel mest ol mey-i tevhididen

47. Eyle hânüt-ı dili tevhid ile pîrâste
Tekye-i *Paşmaççı* erbâb-ı dile ârâste
48. Gel uşaklık eyleyip terk eyleme ihmâl ile
Tekye-i *Ma'sûm*'a 'âzim olalım eḫfâl ile
49. Şaḫın 'avret sözi ile eyleme terk anı var
Et *Ḳız Aḫmed* Tekyesi'nde er taleb leyl ü nehâr
50. Nefsiñi öldür riyâzette sülûk et rûz u şeb
Eyle *Hâtûniyye* Dergâhı'nda maḫşûduñ taleb
51. Gel şâbilik eyleme uy baña ey cân-ı peder
Hânkâh-ı *Vâlide Sultân*'a edelim sefer
52. Ḳulluḫ et Mevlâ'ya olsun şems-i baḫtîñ müstenîr
Şâh Sultân Tekyesi'nde ḫalka-i devrâna gir
53. Ḳalb-i serdi süznâk et çaḫ dem-i eşvâḫda
Âteşin tevhid eyle Tekye-i *Çaḫmaḫ*'da
54. Himmeti aḫına dolaşmaḫ dilerseñ şöfiyâ
Var *Örümcek Dede* hiñ dergâhına şubḫ u mesâ
55. Ni' met-i dünyâ için gel yeme ḡam ferdâsını
Tekye-i *Bulḡurlı*'da gel iç baba çorbasını
- 3^b 56. *Şeyḫ* 'Âşûr *Ocaḫı*'nda yandı dil vaḫt-i seḫer
Anda bilmem ḫaste-i hicrân neniñ aşın diler
57. Terk edip ârzü-yı nefsi etme ümmîd-i ta'âm
Etyemez'de ḫ'ân-ı zıkr ile doyr ḫalbiñ müdâm
58. Şerbet-i 'aşḫı içem derseñ eger ezkâr kıl
ḫaḫḫ'ı zıkr etmekse ḫaşdıñ şöfi *Şerbetdâr*'a gel
59. Ger ḫumâr-ı dürdi çekmeyem der iseñ şubḫ [u] şâm
Gel *Piyâle Paşa*'da nûş et mey-i 'aşḫı müdâm
60. ḫall ola esrâr-ı ḫaḫ derseñ saña leyl ü nehâr
Sirkeci Dergâhı'nı eyle ziyâret yürü var
61. Tatlı dilli şeyḫi var görmedim öyle tâbnâk
Âsîtân-ı Acıbâdem denilen dergâh-ı pâk
62. Ger saña keşf ola esrâr-ı ḫudâ derseñ dilâ
Yürü *Keşfi Âsîtânı*'nda du'â eyle du'â
63. Olmaḫ isterseñ eger âlâm ile ḡamdan emîn
Ḳubbeli Dergâhı'na ol şevḫ ile gel câ-nişîñ
- II Der-Sitâyiş-i Câmî'-i Cedîd-i Vezîr-i A'zam 'Alî Paşa Der-Semt-i Altmermer**
64. Tekyegâh-ı 'âşîkândır âsîtân-ı *âşafî*
Hânkâh-ı zâkirândır âsîtân-ı *âşafî*
65. Ka'be-i maḫşûda girmek isteyen gelsin aña
Ḳiblegâh-ı şadıḫândır âsîtân-ı *âşafî*

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

66. Nağme-i ešvât ile verir şadâ-yı dil-firîb
Gülsitân-ı bülbülândır âsitân-ı *âşafî*
67. Rüz-ı Cum' a yüzi zikru'llâh ile pür-nür olur
Mecma'-ı ehl-i dilândır âsitân-ı *âşafî*
68. Bânisi *Destûr 'Alî Paşa'* dır ol bu ma'bediñ
Bir melîkî âsitândır âsitân-ı *âşafî*
69. Mâ-şadağdır bu 'ibâdeþhâneye *Lutfî* desem
Cennet ile tev'emândır âsitân-ı *âşafî*
- 4^a 70. Tekye-i *Sivasî*'ye gel eyle terk-i mâsivâ
Hem ta'alluþ riştesin kaç' eyle ey merd-i Hüdâ
71. Tekye-i '*Uşşâkî*'de devrâna gir leyl ü nehâr
Râhatü'l-ervâhdır [sen kıl] Hüseynî'de karar
72. Şöfiyâ nefsiñle kıl dâ'im cihâd-ı ekberi
Hoş riyâzetgâhdır bu âsitân-ı *Lâgarî*
73. Merhem-i zaþm ola şöfi diler iseñ bir maþal
Âsitân-ı *Şeyh Nüre'ddîn-i Cerrâhî*'ye gel
74. 'İllet-i dîni eder maþv ol devâgâh-ı 'azîm
Haþ bu kim dârü'ş-şifâdır dergeh-i pâk-i *Hekîm*
75. Var ise sevdâ dimâgîñda eger kim şöfiyâ
Karabaş Dergâhı'na var derdiñe eyle devâ
76. Rûh-baþşâdır 'aceb '*İsâ Efendi* Tekyesi
Dergehinden eyle isticlâb feyz-i aþdesi
77. Ger dil-i vîrâm ma'mûr etmek isterseñ hemîn
Şöfiyâ *Mi'mâr* Dergâhı'na gel de sür cebîñ
78. Kalb-i vîrânı yapılmak isteyen üftâdeniñ
Âsitânın câygâh etsin [o] *Dülger-zâde* hiñ
79. Eşiğîñde cebhe-fersâ eylemekdir lâyıķı
Zâkirî-zâde'ye varıp zikr ide Hâlîķı
80. Dil o dergâh-ı laþîfiñ haylîden muhtâcıdır
Âsitân-ı *Serþariķ-zâde* başımız tâcıdır
81. Feyz-i Haþ'dan kim [ki] lebrîz olmak isterse müdâm
Bol bol etsin Tekye-i *Bülbülcü-zâde*'ye kıyâm
82. Âsitânımı ziyâret eyle var şöfi gehî
Dil ile ta'bir olunur mu *Mu'abbir* Dergehi
83. Gel Hâlîlu'llâh-veş ey dil bilip hengâmını
Kır *Kilisâ* Âsitânı'nda bu nefis eşnâmını
- III **Der-Vaşf-ı Gülşenîhâne-i Hânķâh-ı Hâsan Efendi Der-Semt-i Topþâne**
- 4^b 84. Şadr-ı eyvân-ı kerâmetdir maķâm-ı *Gülşenî*
Mecma'-ı erbâb-ı hâletdir maķâm-ı *Gülşenî*
85. Tâ girilmez girmeyince âsitân-ı 'izzete
Feyzgâh-ı ehl-i vahdetdir maķâm-ı *Gülşenî*

86. Vuşlat isterseñ cebiniñ sūde kııl dergāhına
Cāygāh-ı ehl-i himmetdir maķām-ı *Gülşeni*⁷
87. Tāli' iñ sa' d olmaķ isterseñ ziyāret eyle var
Hāķ bu kim cāy-ı sa' ādetdir maķām-ı *Gülşeni*⁷
88. Cān u baş eyler fedā dervişleri vaķt-i semā'^c
Menzil-i erbāb-ı hācetdir maķām-ı *Gülşeni*⁷
89. Sür yüzüñ *gülşen[in]e* ey hāşine leyl ü nehār²⁴
Luţfiyā bî-şübhe Cennetdir maķām-ı *Gülşeni*⁷
90. *Şeyh Sa' dī Gülsitān'*nda açıl güller gibi
'Arşā çıksın dūd-ı āhıñ *Şaçlı* sünbüller gibi
91. Āsitānımı ziyāret eyle var ey dil gehi
Reşk-fermā-yı cināndır *Naķşbendī* Dergehi
92. Hāyli hālet-baķşdır ol ehl-i 'aşķa şōfiyā
Hindīler Dergāhi' nı eyle ziyāret dā'imā
93. Āsitān-ı *Şeyh Naķşī*'den bulanlar şüreti
Tāb-ı zikru'llāh ile vermiş dile germiyyeti
94. Zikr-i Hāķķ ile olar etmekdedir hāmd ü şenā
Yüri *Özbek* Tekyesi'nde eyle Hāķķ'a ilticā
95. Gel su'āl etme o dergāhi bilir bay u fakīr
Şormagīr Tekyesi'ne şōfī yürü var şorma gir
96. Kaķ' -ı menzille ser-efrāz olayım derseñ eger
Yolgeçen Tekyesi'ni gel kendiñe eyle memer
97. Şevķ ile ol gel kemer-bend-i miyān-ı serveri
Saña besdir tekyegāh-ı Āsitān-ı *Hayderi*
98. Olmaķ isterseñ gül-i hāndān-veş ey dil mu' teber
Et ziyāret *Gül Dede* Dergāhi' nı vaķt-i seher
- 5^a 99. Hem velāyet şāhibidir hem şüyūhuñ ekmeli
Tekyesine yüz sür ey dil himmet etsin *Şeyh Velī*
100. Şavb-ı Hāķdan ermek isterseñ 'atā-yı bî-hāde
Ol müdāvim hānķāh-ı *Şeyh Hācī Evhad'e*
101. Gevher-i tevħide kāndır *Şeyh Nazmī* Tekyesi
Sübħa-i lü'lü'-i cāndır *Şeyh Nazmī* Tekyesi
102. Bir mübārek āsitāndır Dergeh-i ' *Abdü's-şamed*
Bize himmet eylesin yüz sürelim bî-hādd ü 'ad
103. Tekye-i *Hācī Meħemmed* Ka'betü'l-'uşşāķdır
Mecma' -ı ehl-i şafādır şōhre-i āfāķdır
104. Bulmaķ isterseñ sülük-ı ber-nizāmıñ intizām
Saña besdir Tekegāh-ı *Hāzret-i Seyyid Nizām*
105. Bir 'aziziñ eşigin öpmek için fāl eyledim
Baħtımā *Remlī* düşünce def' -i eşkāl eyledim

²⁴ “yüzüñ” şeklinde okuduğumuz kelime metinde “nûruñ” şeklinde yazılmıştır.

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

106. Tekye-i *Balçık*' da gir devrâna ey hâkî-meniş
Aşlına ric' at eder her şey'-i fânî gösteriş
107. Kıl derûn âyinesin şâfî gubâr-ı kinden
İncilâ bul hâk-i Dergâh-ı 'Alâ'e'ddîn'den
108. Elbet erbâb-ı tarîk bir mürşide muhtâcdır
Zümre-i 'uşşâkı irşâd eyleyen *Hallâc*'dır
109. Kesret-i ezkâr ile yâ hü deyip devrânda
Gel ticâret edelim Dergâh-ı *Bâzîrgân*'da
110. Ger temâşâ etmek istersen eger vech-i Hudâ
Var *Hüdâyi* Tekyesi'nde bul hidâyet şöfiyâ
111. Hâk-pâyine yüzünü sür ki 'izzet bulasın
Gel *Selâmî* Âsitânı'na selâmet bulasın
112. Nûr-ı feyzi ile kâlbîn ola derseñ tâb-dâr
Kıl ziyâret *kaşr-ı İdrîs*'deki *Şeyh* 'Osmân[fa] var
113. Nâ'il-i maşşûd olam derseñ [yürî] var al eli²⁵
Vechî eşigine yüz sür olayım derseñ velî
- 5^b 114. Nûr-ı hürşîd-veş eger görmek dilerseñ zerreyi
Toğramacı Âsitânı'nda çekegör erreyi
115. Nuş u pendimi kabûl et yüz sürüp her rûz u şeb
Var *Naşûhî* Tekyesi'nde tevbe kıl cürmüne hep
116. Eyleyip fevvâre-âsâ eşk-i çeşmiñi revân
Gel *Havuzlı* Tekyesi'nde ağlalım her zamân
117. *Şeyh Vefâ* Dergâhı'na yüzünü süren 'âşîkân
Zikr-i Hâk ile bulur ey dil hayât-ı câvidân
118. Baş açık 'âşîka ey dil dūd-ı âh eksik degil
Takyeci Dergâhı'na gel kim külâh eksik degil
119. Tekye-i *Merkez*'e gel kuṭb'ı görem derseñ dilâ
Mîhr-veş sür yüzünü dergâhına şubḥ u mesâ
- IV Der-Medḥ-i Hânkâh-ı Kâdirî Der-Semt-i Topḥâne**
120. Gıbṭa-fermâ-yı cinândır âsitân-ı *Kâdirî*
'Arşdan a' lâ rütbedir hâkḳâ ki şân-ı *Kâdirî*
121. Şeyh 'Abdü'l-kâdir-i *Geylânî* niñ Dergâhı'dır
Feyz-baḥşâdır anıñ için mekân-ı *Kâdirî*
122. Her kim eyler[se] inâbet vâşıl-ı maşşûd olur
Ehl-i hâl olur hemîşe 'âşîkân-ı *Kâdirî*
123. Hâlet-efzâdir oḳunan şavt u ṭaksîm-i zikir
Ehl-i 'aşḳdır ekşeriyâ zâkirân-ı *Kâdirî*
124. Cebhe-fersâ-yı dil ü cân olacaḳ yerdîr temâm
Sür yüzün eşigine ey ṭalibân-ı *Kâdirî*

²⁵ Kelime nüshada "Nûrî" şeklinde yazılmıştır.

125. Hâk budur iksîr-i ‘uzmâdır ğubâr-ı dergehi
Luţfî bir pâk âsitândır âsitân-ı *Ķâdirî*
126. Ger murâdın olmak ise zevk [u] şevkîñ izdiyâd
Olsun ârâmgâhın ey dil Âsitân-ı *Şeyh Murâd*
127. Ķalma ey keştî-süvâr-ı nefis olan gird-âbda
Yürü *Lîmân-ı Ķadurgâ*’da şaķın bir bâbda
- 6^a 128. Ķirk-i ‘iştâyândan dili taķhîr ise maķşad hemân
Tekye-i *Taşķın*’da eşk-i dîdeñi eyle revân
129. Tekye-i *Ħamza Efendi*’de eyâ dünyâ-perest
Seyf-i zikru’llâh ile kıl leşker-i nefsi şikest
130. Zaķm-ı Ķalbe ister iseñ bir devâ-sâz âsitân
Bir şifâgâh âsitândır dergeh-i *Ümmî Sinân*
131. Mekteb-i ‘irfâna girmek ister iseñ bâbdan
Var *Emîr Ħâce*’ye şâkird ol oķu âdâbdan
132. Tâ olunca rişte-i feyz-i güzîni âşikâr
Tekye-i *İĝci* dilâ olsun saña cây-ı Ķarâr
133. Zikr-i Hâk’la ola der iseñ derûnuñ tâbnâk
Tekyesinde tırma *Ķâlâk*’ın girîbân eyle çâk
134. Nâ’îl-i maķşûd olam derseñ eger kim şöfiyâ
Âsitân-ı *Ħamdî*’de et ħâlîķa ħamd ü şenâ
135. Dîdemiz nûruna bir ħaylî zamândır gitmedik
Bir *Ķaraman* Tekyesi’n çokdan ziyâret etmedik
136. Sürerim leyl ü nehâr dergâhı ħâkine yüzüm
Şeyh Kelâmî Tekyesi’ne ħiç benim yokdur sözüñ
137. Devlet isterseñ yürü var dergehi eyle vaţan
Âsitân-ı *Şeyh İlyâs*’da bulursun Ħızr’ı sen
138. İ’ tiķâd-ı ħâşıla biz zikr-i Mevlâ edelim
Şeyh Yahyâ’da varalım bir şeb ihyâ edelim
139. Etmesin ey dil zen-i dünyâ seni ħor u zelîl
Sâlike zîrâ selâmet Tekyegâh-ı *Erdebîl*
140. Olmaķ isterseñ eger meydân-ı ‘aşķda şeh-süvâr
Ħânķâh-ı *Mîr-âķûr*’ı ziyâret eyle var
141. Raķş-ı maķşûd[a] süvâr ol deme Ķalsın yarına
Sür semend-i himmetini şöfî *Atbâzârî’na*
142. Benden isterseñ eger pend ü naşîĥat dem-be-dem
Na’lî Dergâhı’nda ey dil yürü ol şâbit-ķadem
6^b 143. Cum’a günü cümle ‘âşıklara eyleyip şalâ
Şalîbâzârî’nda[ki] *Maĥmûd Ağâ*’ya gel dilâ
144. ‘Ayn-ı ‘ibret ile baķ olsun temâşâ tekyesi
Dikilîtaş’ın yanında ‘*Âlî Paşa* Tekyesi
145. Bir iki kez saña dedim tüt sözüñ gel şöfiyâ
Üçler ‘aşķı *Üçler’in* Dergâhı’na var Ķıl du’â

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

146. Bulmak istersen iki 'âlemde devlet şöfiyâ
Dergeh-i *Seyyid Rifâ'î*'de gel et zikr-i Hudâ
147. Çün bilirsin 'âlemiñ olduğunu zıll-ı hayâl
Dergeh-i *Hâcî İvaz*'da eyle zikre iştiğâl²⁶
Târîh-i Hânkâh-nâme
- Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün**
148. Ola hamd ile minnet Hâzret-i Vehhâb u 'Allâm'a
Erişdi bî-kuşur el-ğâğ bu *Dergeh-nâme* encâma
149. Sitanbul'da meşâyih âsitânın nâm-ı şân ile
Geçirdim silk-i nazma bâña dürr-efşân olur hâme
150. Murâdım cümleñ ed' iyyesin etmekdir isticlâb
Çaraz bundan du' â-ı hayırdır bu 'abd-i nâ-kâma
151. 'Uyübün güşe-i dâmân-ı lutfî ile setr edip
Kuşurun gören erbâb-ı ma'ârif çutsun itmâma
152. Temâm olunca *Lutfî* nazım-ı pākizem koyup nâmın
Dedim târih *aña zibâ muşanna' Hânkâh-nâme* (1149/M.1736)²⁷

Sene 84

9 Rebî'ü'l-evvel

'Aded-i ebyât 152²⁸

Muharririhü'l-fakîr 'Alî Şâ'ib

Hânkâh-nâme'de ve Dergeh-nâme'de geçen tekke isimleri dizini²⁹

Dergâh İsimleri	H.'de B. Nu	D.'de B. Nu	Bağlı bulunduğu tarikat/ yeri / zikir günü
A'rec	45	52	Hakkında herhangi bir bilgi elde edilememiştir.
Abdüssamed	102	54	Bayrâmî, Kâğıthâne'de, Pazartesi (Galitekin, s. 216)
Acıbadem	61	105	Celvetî, Mezâr-ı Hayrathı yakınlarında, Cumartesi (Galitekin, s. 236)
Alâeddîn	107	32	Celvetî, Sofular'da, Salı (Galitekin, s.198)
Alî Paşa	144	74	Kâdirî, Hekimoğlu Alî Paşa Camii içinde, Cuma (G. Kut ve T. Kut, s. 230)
Âsafî	64	45	G. Kut ve T. Kut'a göre bu tekke İzzet Mehmed Paşa Tekkesi'dir. Tekke Vezir Tekkesi olarak da bilinir. Nakşî tarikatine bağlı olan tekkenin zikir günü Perşembe'dir ve tekke Eyüp Sultan'dadır. (G. Kut ve T. Kut, s. 230)

²⁶ H.'de Hâcî İvaz şeklinde gösterilen tekke ismi D.'de Hâcî Ehad şeklinde gösterilmiştir. Bu tercih Hâcî Ehâd ve Hâcî İvaz'ın aynı dergâhın muhtelif isimleri olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. (bk. G. Kut ve T. Kut, *Dergeh-nâme*, 225)

²⁷ Dedim târih *اڪه زيبا مصنع خانقاه نامه* (1149/M.1735-36)

²⁸ Eldeki nüshada beyit sayısı sehven 150 yazılmıştır.

²⁹ H.:Hânkâh-nâme; D. :Dergeh-nâme. Ayrıca Kısa çizgiler (-), H.'de olan dergâh isimlerinin D.'de bulunmadığını göstermektedir. İtalik yazılan rakamlar ufak tefek değişikliklerle Lutfî 'nin, D.'den aktardığı beyitlerin numaralarını göstermektedir.

Atpazarı	141	78	Celvetî, Fatih yakınlarında Atpazarı'nda, Pazar (Galitekin, s. 195)
Aydın Dede	34	51	Halvetî, Bâb-ı Âsafî yakınlarında, Cuma, (Galitekin, s. 235)
Balçık	106	25	Sa'dî, Defterdar İskeleyi'nde, Cumartesi (Galitekin, s. 236)
Bâzîrgân	109	53	Halvetî, Kocamustafapaşa yakınlarında, Pazartesi, (Galitekin, s. 238)
Bulgurlu	55	31	Musalla T. Üsküdar-Bulgurlu, Celvetî, Perşembe (G. Kut ve T. Kut, s. 231)
Bülbülcü-zâde	81	85	Halvetî, Nişancı yakınlarında, Cumartesi (Galitekin, s. 195)
Cankurtaran	40	80	İsminden Eminönü'nün Cankurtaran Semtinde olduğu anlaşılan bu tekke hakkında kaynaklarda Cankurtaran Camii dışında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.
Çakmak	53	19	G Kut ve T. Kut'un, Emîn'den aktardıkları nota göre: "Çakmak Dede Beykoz'da Narlı adlı makberede kendi türbesinde medfundur. Kâdiriye meşayihindedir. I. Mahmud zamanında Beykoz'da büyük meşhur dergâhı vardı." (G. Kut ve T. Kut, s. 231)
Çâlâk	133	97	Halvetî, Mahmudpaşa, Mengene sokakta, Sultan Osman Vakfına bağlı bir dergâh daha var. 324 ada 1 parsel sayılı Çaylak Halvetî Dergâhı (Özdamar, s. 66); Cerrâhî, Nuruosmaniye, Perşembe Çaylak-zâde T. (G. Kut ve T. Kut, s. 231)
Derviş 'Alî	36	109	Hakkında bilgi bulunamayan bu tekke hakkında Kut, Emîn'in notlarına dayanarak sadece "Karagümrük'te" notunu düşmüştür. (G. Kut ve T. Kut, s. 231); Özdamar ise Ali Efendi Tekyesi başlığında şu bilgiye yer verir: "Fatih, Edirnekapı, Acıçeşme semtinde, Halvetî tarikatine bağlı bir tekkedir. Kurucusu Şeyh Ali Efendi el-Halvetî'dir." (Özdamar, s. 285)
Dividci-zâde	44	28	Celvetî, Üsküdar'da Şeyh Câmî'i adı verilen yerde, Şeyh Câmî'i Tekyesi, Cuma (Galitekin, s.191)
Doğramacı Âsitânı	114	118	Halvetî, Zindanarkası'ndaki Tersâne'de, Pazartesi (Galitekin, s. 216)
Dülger-zâde	78	67	Kâdirî, Haffâhâne nezdinde, Perşembe, (Galitekin, s. 203)
Emîr Hâce	131	59	Nakşî, Fatih, Sargüzel'de (Özdamar, s. 287)
Erdebîl	139	40	Celvetî, Büyük Ayasofya yakınlarında, Cuma, (Galitekin, s. 236)
Etyemez	57	60	Sa'dî, Samatya yakınlarında, Perşembe, (Galitekin, s. 240)
Gül Dede	98	66	G. Kut ve T. Kut, Emîn'in verdiği bilgiye dayanarak tekkenin Üsküdar'da olduğunu kaydetmişlerdir.
Gülşenî	84	21	Gülşenî, Tophâne'de, Perşembe (Gülşenî Tatar Efendi Tekkesi) (Galitekin, s. 205)
Hâcî Evhad	100	15	Sünbülî, Yedikule yakınlarında, Pazartesi (Galitekin, s. 238)
Hâcî İvaz	147	117	G. Kut ve T.Kut'un neşrinde Hacı Ehad tercih edilmiş Hacı İvaz ise nüsha farkı olarak dipnotta gösterilmiştir. Fakat Hacı Ehad Tekkesi'nin Bektâşi Tekkesi olduğu bilgisi dışında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. (G. Kut ve T. Kut, s. 232)
Hâcî Mehmed	103	26	Bu tekke hakkında kesin bir şey söylemek mümkün olmamakla birlikte, Galitekin 1273 Yılı Muharremiyye Müfredât Defteri'nin "An etrâf-ı Ebû'l-Feth Sultan Mehmed Hân ve Bâb-ı Edirne" bölümünde: "Kapan-ı dakik civârında Balmumcu Tekyesi'nin şeyhi el-Hâce Mehmed Efendi" şeklinde bir cümle geçmektedir. (bk. Galitekin, s. 432)

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Haffâf	46	34	İstanbul'da iki Haffâf Tekkesi var. Bunlardan biri Haffâf Hüseyin Efendi Tekkesi ki, Mecmû'a-i Tekâyâ'da bu tekkenin Kâdirî tarikatine bağlı olduğu kayıtlıdır. Tekke Mîrgûn'dedir. (Galitekin, s. 191). İkincisi ise Mehmed Haffâf Tekkesi'dir ki bu da yine aynı esere göre Küçükhamam'da Balçıyokuşu'ndadır. Bu da Kâdirî tarikatine bağlıdır. (Galitekin, s. 194).
Hallâc	108	39	Sa'dî, Üsküdar Tabutçular'da, Pazartesi (Galitekin, s. 251)
Hamdî	134	112	Kâdirî, Sinan Paşa, Kasımpaşa'da, Çarşamba (G. Kut ve T. Kut, s. 232)
Hamza Efendi	129	41	Halvetî, Fatih-Cedid Nişancı, Salı (G. Kut ve T. Kut, s. 232); Koca Dede mahallesi, Fevzi Paşa Caddesi, Çelebi Süleyman Sokağı, 1387 ada 60 parsel Hamza Efendi Halvetî Dergâhu (Özdamar, s. 100)
Hânkâh-ı Mevlevî	43	-	Mevlevî, Yenikapı haricinde, Yenikapı Mevlevîhânesi olarak bilinir. Salı, (Galitekin, s.198)
Hâtûniyye	50	37	Nakşî, Eyyüb'de İdrisköşkü nâm mahalde, Pazartesi (Galitekin, s.197)
Havuzlu	116	84	Uşşakî, Nişanca, Türkeli Caddesi, Nişanca Yokuşu, Havuzlu Mescid Sokağı, 735 ada 12 parsel, Lala Hüseyin Paşa'nın hayrı Havuzlu Mescid (Özdamar, s. 66)
Hayderi	97	123	Kâdirî, Saraçhâne'de arsadır, Pazar (Galitekin, s.195)
Hekîm	74	104	Emir Buharî hulefalarından Hekim Çelebi T. Nakşî. Bu tekke Münib'de Fazlullah Efendi T. adı altındadır. Nakşî, Fatih Halıcılar'da (G. Kut ve T. Kut, s. 232)
Hindîler	92	-	Kâdirî, Akasary'daki Horhor adlı yerde, Cuma (Galitekin, s.193)
Hüdâyî	110	86	Celvetî, Üsküdar Gülfem Hatun mahallesinde, Cuma (Galitekin, s. 193)
İğci	132	120	Cerrâhî, Otlukcuyokuşu'nda, Perşembe, (Galitekin, s.202)
İsâ Efendi	76	14	Sa'dî, Halıcılarköşkü yakınlarında Kenisa Câmi'i'nde, Cuma (Galitekin, s.192)
Kâdirî	120	57	Kâdirî, Tophâne, İsmâ'il Rûmî Tekyesi adıyla da bilinir, Salı (Galitekin, s.200)
Kapıağası	41	90	Sa'dî, Üsküdar'da Ağahamamı yakınlarında, Salı (Galitekin, s. 217)
Karabaş	75	73	Kâdirî, Tophâne yakınlarında (Galitekin, s. 240); Perşembe, Kâdirî, Tophâne'de, Perşembe, (Galitekin, s.205)
Karaman	135	102	Halvetî, Sütlüce, Cuma, İshak Karamanî T. (G. Kut ve T. Kut, s. 233)
Keşfi Âsitânı	62	115	Nakşbendî, Kefeli Camii'nde, Salı (Galitekin, s. 238)
Kız Ahmed	49	111	Kut'un verdiği bilgiye göre Fenâyî Tekkesi olarak da bilinmektedir. Buna göre Halvetî tarikatına bağlıdır ve Mollâ Gürani civarındadır. (G. Kut ve T. Kut, 233)
Kilîsâ Âsitânı	83	91	Sa'dî, Halıcılarköşkü yakınlarında, Pazar (Galitekin, s. 237)
Koruklu	37	89	Sünbülî, Mollâ Gürânî'de, Salı (Galitekin, s. 238)
Kubbeli	63	122	Rifâ'î, Çukur Hamâm yakınlarında, Cuma, (Galitekin, s. 235)
Lâgarî	72	17	Sa'dî, Eyyüb'da Taşlıburun nâm mahalde, Taşlıburun Tekkesi olarak da bilinir. Perşembe, (Galitekin, s.204)
Lîmân-ı Kadırga	127	33	Kadırga'da Şa'bâniye'den bir Mehmed Paşa T. Var. (G. Kut ve T. Kut, s. 233)
Ma'sûm	48	130	G. Kut ve T. Kut, Evliya Çelebi'nin Seyahat-nâme'sine dayanarak bu tekke hakkında şu bilgiyi verir: "Aksaray'da Tekke-i Gülşenî eş-şeyh Ma'sûm" (G. Kut ve T. Kut, s. 233)

Lokman TURAN

Mahmûd Ağa	143	81	Uşşâkî, Keçeciler'de, Salı (Galitekin, s. 238)
Merkez	119	63	Sünbülî, Mevlevîhâne kapısı haricinde, Perşembe (Galitekin, s.206)
Mi'mâr	77	56	Beyitten Mimar Sinan Tekkesi mi Mimar Acem Tekkesi mi olduğu anlaşılıyor. Eğer birincisi ise Salı, Nakşî, Âşıkpaşa'da arsadır. İkincisi ise Çarşamba, Sünbülî, Mevlevîhânekapısı dahilindedir. (Galitekin, s. 200, 202)
Mîrâhûr	140	64	Sünbülî, Yedikule'de, Pazar (Galitekin, s. 237)
Mollâ Celâleddîn	42	13	Mevlevî, Yenikapı haricinde, Yenikapı Mevlevîhânesi olarak bilinir. Salı, (Galitekin, s.198)
Mu'abbîr Dergehi	82	88	Nakşî, Eskiâlîpaşa yakınlarında Muabbîr Hasan Efendi Tekkesi, Pazartesi, (Galitekin, s. 238)
Na'îlî	142	103	Emîn, s. 330'a göre Na'îlî T. Ahmed el-Buhârî'de (G. Kut ve T. Kut, s. 234)
Nakşebendî Dergehi	91	-	Nakşî, Kurşunlumahzen Camii içinde, Pazartesi (Galitekin, s. 215). Ayrıca Eyüp'de La'îlî-zâde Türbesi'nde bir Nakşebendî Tekyesi bulunmaktadır. (Galitekin, s. 399)
Nasûhî	115	83	Halvetî, Üsküdar-Doğancılar, Cuma (Galitekin, 211)
Nûrî	33	87	Rifâ'î, Üsküdâr'daki Debbağlar Meydanı'nda arsadır. Çarşamba, (Galitekin, s. 239)
Örümcek Dede	54	58	Veledî Karabaş mahallesi, Silivrikapı caddesinde Hayrat-ı Şerife Fatih Defteri (4/1557) İbrahim Çavuş mahallesi. Saray meydanı caddesinde 1477 ada 14 parsel sayılı bir türbe var: Örümceklî Dede Türbesi (Mustafa Özdamar, Dersâadet Dergâhları, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul 1994, s. 115)
Özbek	94	-	Nakşebendî, Üsküdar'daki Bülbulderesi'nde; Cuma, Nakşebendî, Atmeydanı yakınlarında, Cuma (Galitekin, s. 235)
Paşmakçı	47	35	Kâdirî, Küçükpiyâle Paşa'da, Cumartesi (Galitekin, s. 236)
Piyâle Paşa	59	129	Kâdirî, Okmeydanı yakınlarında, Cuma (Galitekin, s. 235)
Remlî	105	24	Sa'dî, Şehremîni yakınlarında, Çarşamba (Galitekin, s. 239)
Saçlı (Hüseyn)	90	16	Rifâ'î, Küçükmustafapaşa'daki Tarakçı Çeşmesi'nde (Galitekin, s. 237); Pazar, Rifâ'î, Küçükmustafapaşa'da Gâlib Efendi Çırakçı Çeşmesi yakınlarında, Pazar (Galitekin, s.196)
Safvetî	38	98	Sünbülî, Silivrikapısı'nda Ağaçayırı'nda, Çayır Tekyesi, Pazar, (Galitekin, s.196)
Selâmî Âsitânı	111	125	Nakşî, Eyüp civarında Babahaydar Mahallesi'nde, Pazar (Galitekin, s. 213)
Sertarik-zâde	80	99	Nûreddîn, Nişanca-i Cedîd yakınlarında (Galitekin, s. 239); Pazar, Cerrâhî, Eyyüb Nişancası yakınlarında, Salı (Galitekin, s.195)
Seyyid Nizâm	104	121	Şa'bânî, Silivrikapısı haricinde Balıklı yakınlarında, Cuma (Galitekin, s.193)
Seyyid Rifâ'î	146	126	İnâdiyye yakınlarında, Rifâ'îlerin âsitânesi (Galitekin, s. 167)
Sirkeci	60	116	Sünbülî, Cibâlî yakınlarında, Çarşamba (Galitekin, s. 239)
Sivasî	70	12	Sünbülî, Sultanselim'de, Perşembe, (Galitekin, s.204)
Sormagir	95	100	Tophâne-Hendekbaşı civarında (G. Kut ve T. Kut, s. 235)
Sünbülî	27	11	Sünbülî, Cuma, Kocamustafapaşa'da (Galitekin, s.191)
Şâh Sultan	52	36	Sünbülî, Eyyüb'da Şâh Sultan mahallesindedir. Şeyh Necâtî Efendi Tekyesi olarak da bilinir. Salı, (Galitekin, s.199)
Şerbetdâr	58	70	Rifâ'î, Mollâ Gürani yakınlarında, Cuma, (Galitekin, s.191)

İSTANBUL DERGÂHLARI HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER:
LUTFÎ'NİN HÂNKÂH-NÂMESİ

Şeyh 'Âşûr Ocağı	56	61	Hangi semtte olduğu tespit edilemeyen bu tekke hakkında Massignon şu bilgiyi verir: "Âşûriye: Burhaniye'nin (Şaziliyye'nin büyük bir kolu olup Burhan-al Dîn İbrahim b. Abî'l-Macîd al Dasûkî (öl. 1287) tarafından kurulmuş bir Mısır tarikatıdır. Başlıca kolları Şarnubiye, Âşûriye ve Tâziye'dir. Seyyid Âşûr al-Magribî'ye nisbet edilmiştir." ³⁰
Şeyh İlyâs	137	79	Kâdirî, Eğrikapı-Yatağan Caddesi içinde (G. Kut ve T. Kut, s. 232)
Şeyh Kelâmî	136	62	Sa'dî, Yayla Çarşısı yakınlarında arsadır. Salı (Galitekin, s. 238)
Şeyh Murâd	126	95	Nakşî, Eyyûb Nişancası'nda, Cuma (Galitekin, s.192)
Şeyh Nakşî	93	20	Haseki Sultan Camii yakınlarında Nakşî Sa'îd Efendi Tekkesi? (Galitekin, s. 432)
Şeyh Nazmî	101	23	Kâdirî, Şehremîni'nde Baruthâne yokuşunda, Yavaşça Şâhin Tekyesi olarak bilinir. Salı (Galitekin, s.198)
Şeyh Nûreddîn-i Cerrâhî	73	18	Cerrâhî, Karagümrük'de, Salı, (Galitekin, s.198)
Şeyh Osmân	112	107	Eyüp'de İdrisköşkü'nde arsadır. (G. Kut ve T. Kut, s. 235)
Şeyh Uyûnî	39	127	Hakkında bilgi bulunamayan bu tekke hakkında G. Kut ve T. Kut, Sütlüce'de Özbek Şeyhi Uyûnî T. şeklinde bir bilgi vermişlerdir. (G. Kut ve T. Kut, s. 236)
Şeyh Vefâ	117	55	Vefa caddesi, Vefa Türbesi sokak, Zeyniyye Dergâhı (Özdamar, s. 80)
Şeyh Velî	99	69	Tophâne'de Velî Efendi Tekkesi?
Şeyh Yahyâ	138	101	Kâdirî, Fatih Camii civarında, Cuma, Yahya Ef. T.(G. Kut ve T. Kut, s. 236)
Takyeci	118	75	Halvetî, Topkapısı'nda, Cuma (Galitekin, s. 235)
Taşkın	128	38	Hakkında bir bilgi elde edilememiştir.
Uşşakî	71	27	G. Kut ve T. Kut, birden fazla Uşşakî Tekkesi olduğu için ilk kurulanın bilgilerini paylaşmışlardır.(G. Kut ve T. Kut, s. 236) Lutfî, Kocamustafa Paşa civarındaki tekkeleri sıraladığına göre, bunun Şehremîni etrafında Yenibahçe'de Halıcılar'da bulunan Uşşakî Efendi Tekkesi olma ihtimali yüksektir. (Galitekin, s. 418)
Üçler	145	68	Halvetî, Binbirdirek Mahallesi, Atmeydanı, Terzihâne Sokak ile Üçler Sokak arasında Sultanahmet Meydanı'na bakan 228 ada 13,14, 15 parsel sayılı harabedir, Cuma (Özdamar, s. 61)
Ümm-i Sinân	130	77	Halvetî, Eyüp Dügmeçiler'de, Çarşamba (Galitekin, s. 235, 239)
Vâlîde Sultan	51	110	Nakşî, Edirnekapısı haricindedir. Emîn Baba Tekyesi olarak da bilinir. Perşembe (Galitekin, s.206)
Vechî	113	-	Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.
Yıldız Dede	35	114	Cerrâhî, Bağçekapısı'nda, Çarşamba (Galitekin, s. 202)
Yolgeçen	96	65	Altımermer'de, Defteremîni Ömer Efendi tarafından yaptırılmıştır. (Galitekin, s. 106-107)
Zâkirî-zâde	79	71	Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

³⁰ Bkz. Louis Massignon, "Tarikat", *İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: MEB, 1974), XVII-1. 5.

Kaynaklar

- ARSLAN, Mehmet, (1999), *Divan Edebiyatı'nda Manzum Surnâmeler (Osmanlı Saray Dügünleri ve Şenlikleri)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 153.
- AYNUR, Hatice, (1989), "Saliha Sultan'ın Dügün Töreni ve Şenlikler" *Tarih ve Toplum* 11, 30-39.
- Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, (2001), Alî Sâtî Efendi, Süleymân Besîm Efendi, *Hadikatü'l-Cevâmi'*, hzl. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Emîn Efendi, (1305) *Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde el-Hâc Mehmed Ârif Efendi*, İstanbul.
- Emîn Efendi (2007), *Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde el-Hâc Mehmed Ârif Efendi*, hzl. Hür Mahmut Yücer, Hasan Gürkan, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Esad Mehmed Efendi, *Bağçe-i Safâ-Endûz*, hzl. Rıza Oğraş, 154 (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219113/h/bahce.pdf>) (Erişim 24.08.2010).
- Esrar Dede, (2000), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, hzl. İlhan Genç, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 464.
- GALİTEKİN, Ahmed Nezih, (2003) *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul (Câmi, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütüphâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtin İmâretleri)*, İstanbul: İşaret Yayınları, 19-186.
- "Hânkâh", *Türk Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB, XVIII, 469.
- GÜRER, Abdulkadir (2007), "Lem'î'nin Kafiye Risâlesi: "Risâletü'l-Kâfiyeti'l-Vâfiye", *Türk Dilleri Araştırmaları* 17: 134.
- KILIÇ, M. Erol, (1997), "Yedi Tepeli Şehrin Tekkeleri ve Muhyiddin Efendi'nin Tomâr-ı Tekâyâsı", *İstanbul Armağanı*, 3: 259-274.
- KUT, Günay, KUT, Turgut, (1987), "İstanbul Dergâhlarına Ait Bir Kaynak: Dergeh-nâme", *Varia Turcica* XI: 226-229.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, (1984), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 368.
- MASSIGNON, Louis, (1974), "Tarikat", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB, XVII-1. 5.
- Mehmed Süreyya, (1996), *Sicill-i Osmanî*, I, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 115.
- PAKALIN, Mehmed Zeki, (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I,II,III, İstanbul: MEB, 730.
- Sâlim Efendi, (2005), *Tezkiretü's-şu'arâ*, hzl. Adnan İnce, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 287.
- ŞİMŞEK, Selami, (2007), "Son Dönem Celvetî Şeyhlerinden Bandırmalı-zâde Ahmed Münib Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Mecmû'a-yı Tekâyâ'sı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 135-172.
- TANMAN, M. Baha, (1991), "Âsîâne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), III, 485-486.
- TODOROV, Tzvetan, (2004), *Fantastik*, çev. Nedret Öztokat, İstanbul: Metis Yayınları, 14.
- TUMAN, Mehmed Nâil, (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, hzl. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 881-888.
- Zakir Şükri Efendi, (1980), *Mecmû'a-i Tekâyâ* (hzl. Mehmet Serhan Tayşi), Die Istanbuler Derwisch-konvente und Ihre Scheiche (Mecmû'a-yı Tekâyâ) Klaus Schwars Verlag. Freiburg Im Breisgau.
- Zakir Şükri Efendi, (1995), *Mecmû'a-i Tekâyâ* (Metin ve Tıpkıbasım Turgut Kut, Dizin İskender Pala), ABD: Harvard Yayınları.